

**CREAȚIA SCULPTORITEI CLAUDIA COBIZEV
ÎN ABORDAREA CRITICULUI DE ARTĂ SOFIA BOBERNAGA**

**THE CREATION OF SCULPTOR CLAUDIA COBIZEV
IN THE APPROACH OF ART CRITIC SOFIA BOBERNAGA**

Ana MARIAN, dr.,
Institutul Patrimoniului Cultural
ORCID: 0000-0002-1530-0765
anamarian1974@gmail.com

Ana MARIAN, PhD,
The Institute of Cultural Heritage,

CZU: 730(478)(092)

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p309-317

Abstract. Many times appreciated, the creation of the sculptor Claudia Cobizev (1905-1995) was repeatedly reflected in specialized studies by art critics Ludmila Toma (1976, 1978), Sofia Bobernaga (1988), Ana Marian (2007, 2018). In the work of Claudia Cobizev. Sculpture (1988, Moscow, "Sovetskii hudojnik", 17p., ill, in Russian) Sofia Bobernaga reflects the creation of the sculptor. Although her work belongs to the "flourishing" period of socialist realism in the arts of the Moldavian SSR, it contains a deep artistic message, being undeniably varied in its visual aspect. Referring to the great variety of the sculptor's approaches, which constitutes "a wide range", as the art critic noted, her work includes works made in small-scale artworks, easel sculpture and monumental artworks. In terms of domains approached by the artist, Sofia Bobernaga classifies them in the genres of portrait, composition on current themes (thematic composition - author's note), the historical genre or that of genre composition, compositions on socialist work topics, etc. A double success of creative works – that of the sculptor Claudia Cobizev and that of the art critic Sofia Bobernaga, who highlighted her work, is reflected in this study of the history of plastic arts.

Keywords: sculpture, study of the history of visual arts, small-scale sculpture, easel sculpture, monumental sculpture, portrait, thematic compositions.

Înalt apreciată, creația sculptoriței Claudia Cobizev (1905-1995) a fost în repetate rânduri reflectată în studii de specialitate de către criticii de artă Ludmila Toma (1976, 1978), Sofia Bobernaga (1988) și Ana Marian (2007, 2018). Deși opera sa se înscrie în perioada „înfloririi” realismului socialist în arta Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, ea conține un mesaj artistic profund, fiind variată sub aspect plastic.

În lucrarea sa *Claudia Cobizev. Sculptură* (1988, Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 17 p., il, în limba rusă) Sofia Bobernaga remarcă din start: „...*studiile serioase făcute de sculptoriță ne vorbesc despre calea sigură de evoluție a creației sale, care conține suflul epocii, chipul omului – constructor al societății noi socialiste.*” [1, p. 3]. Prin această afirmație, la prima vedere politic angajată, criticul de artă, tributatar regimului, a dorit doar să ne familiarizeze cu mesajul umanist al creației sculptoriței, care trece ca un fir roșu prin întreaga sa operă.

Ea se referă la marea varietate a abordărilor sculptoriței, care constituie *un diapazon larg* [1, p. 3] și care include lucrări realizate în plastica de mici dimensiuni, sculptură de șevalet și plastică monumentală. În ceea ce privește genurile abordate de artistă, Sofia Bobernaga le

clasifică în genurile portret, compoziții la teme actuale (compoziții tematice – n.a.), genul istoric sau cel al compoziției de gen, compoziții pe tema muncii socialiste etc.

Claudia Semenovna Cobizev s-a născut la 14 martie (după alte date la 20 martie) 1905 în satul Sadova, raionul Călărași [2], [3], [4]. Relatând despre biografia sculptoriței, Sofia Bobernaga remarcă: „Pentru toată viața i s-au întipărit chipurile oamenilor muncii, care ulterior vor deveni eroii operelor viitoarei sculptorițe.” [1, p. 3]. Astfel, criticul de artă a subliniat formarea abilităților de artist ale sculptoriței, simțul ei de observație.

Figura 1. Cap de femeie (1939)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă).

În anii 1926-1931 ea își face studiile la Școala de Arte Plastice din Chișinău, în clasa profesorului Alexandru Plămădeală. Apoi studiază, în anii 1931-1934, la Academia Regală de Arte Frumoase din Bruxelles, secția de sculptură monumental-decorativă, în atelierul profesorilor V. Russo și Rembo. De la Bruxelles sculptorița se transferă, pentru a fi mai aproape de cei apropiați, la București, unde-și continuă studiile la Academia de Arte Frumoase (1934-1936), la profesorii Cornel Medrea și Constantin Baraschi [4]. Sofia Bobernaga remarcă în studiul său: „De la Cornel Medrea Claudia Cobizev a moștenit predilecția pentru arhitectonica armonioasă a formelor. De la Constantin Baraschi, cunoscut practicant și teoretician al sculpturii, predilecția pentru finalizarea structurilor plastice.” [1, p. 3]. Aceste afirmații rămân a fi veridice până în prezent, reflectând izvoarele creației sculptoriței.

Din 1940 ea se reîntoarce la viața artistică a Moldovei. După terminarea războiului, Claudia Cobizev devine profesoară de sculptură la Școala de Arte Plastice din Chișinău, unde educă generația tânără de sculptori, printre care B. Epelbaum-Marcenco, N. Epelbaum, D. Russu-Sevorțov, A. Picunov-Târțau, V. Kuznețov, I. Chitman ș.a.

Prima sa reușită este compoziția *Bunavestirea* (1936). Sofia Bobernaga o descrie astfel: „Grafismul detaliilor compoziției, sublinierea suprafețelor plate ale basoreliefului, tăiat în lemn, contururile redată cu siguranță și chiar și cele mai subtile detalii ale desenului sunt pătrunse de ritmul fin ornamental.” [1, p. 4].

Din perioada aflării sale la București, datează un prim portret lucrat de sculptoriță – *Cap de femeie* (1939, aluminiu). Sofia Bobernaga caracterizează această lucrare modernistă drept „... un chip fără emoții, unde domină efectul decorativ.” [1, p. 4]. De altfel, critica obiectelor de artă modernistă rămânea în vigoare în tot spațiul URSS, fiind caracteristică și perioadei în care a apărut cartea Sofiei Bobernaga.

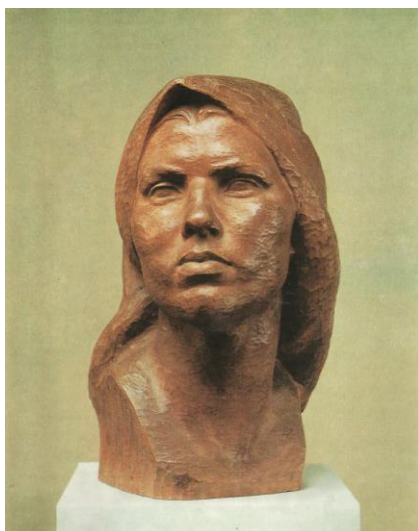

Figura 2. Cap de moldoveancă (1947)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

În schimb, compoziția *Roada* (1941) este descrisă altfel: „*Relieful soluționat dantelat capătă finalizare asemenea unei piese de giuvaer, iar mișcările bine surprinse ale țăranilor; veridicitatea detaliilor vieții cotidiene trădează studiile făcute într-o școală realistă.*” [p. 4]. Aici se cere remarcat și relieful *Dansul roadei* (1947, ghips), care posedă caracteristici similare. Doar distanțându-ne de rigorile stilistice ale realismului socialist, putem remarca profunzimea analizei formal-stilistice din studiul Sofiei Bobernaga.

Cea mai remarcabilă lucrare a acestei perioade în creația Claudiei Cobizev este *Cap de moldoveancă* (1947, lemn), expusă în 1948 la Expoziția internațională din Paris. Această primă reușită în crearea unui șir de lucrări ale chipurilor de femei muncitoare este subliniată și de Sofia Bobernaga, care descrie lucrarea cu lux de amănunte, relevând asemenea aspecte ca simplitatea, dinamica, redarea caracterului etnic, utilizarea caracteristicilor materialului în care a fost lucrat portretul. Această operă a sculptoriței Claudia Cobizev poate fi situată în rândul celor mai remarcabile creații ale timpului său.

Începând cu anul 1952, sculptorița creează un șir de compoziții tematice, printre care *Pușkin ascultă doina* (1952, ghips) și *La cursuri de agricultor* (1954, ghips) – lucrări care comportă amprenta unui naturalism pronunțat, ce subminează unitatea compozițională, fapt remarcat și de Sofia Bobernaga. Totuși, în alte două lucrări – *Băiat care își taie un fluier* (1955, ghips, ton) și *În toiul verii* (1959, aluminiu) – detaliile naturaliste sunt acceptate de către criticul de artă pe motiv că evidențiază atmosfera acestor compoziții, de rând cu detaliile realiste ale mâinilor, care pun în valoare subiectul.

Detaliile de costum contribuie la recepționarea mesajului plastic al compozițiilor *Tutunăreasa* (1961), *Culesul poamei* (1966), *Pe câmpurile Moldovei* (1973), dar care, în viziune modernă, comportă și un mesaj politic angajat. Aici se înscrie și *Portret de fată* (1955, bronz), redată în aceeași cheie a unui realism învecinat cu naturalismul. O lucrare cu mult pitoresc este compoziția *Țărancă din Câmpu-Lung* (1961, bronz), iar *Fata din Ciadâr Lunga* (1962, bronz) depășește prin simplitatea sa efectele naturaliste.

Figura 3. Pușkin ascultă doina (1952)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

Creația sculptoriței de la începutul anilor '70 este caracterizată de criticul de artă ca fiind mai camerală: *Horă de primăvară* (1970), *Fete scâldându-se* (1971), *Spre sănătate și frumusețe* (1971).

Figura 4. Horă de primăvară (1970)

Figura 5. Sora medicală Leana (1965) Figura. 6. Aurica (1974)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

Printre portretele create în anii '70 sunt *Sora medicală Leana* (1965) și *Recrutul* (1975). „*Sobrietatea, organizarea plastică strictă*” [1, p. 9-10] sunt remarcate de către Sofia Bobernaga.

În același rând, criticul de artă subliniază apropierea de tondourile romane și renaștentiste, asemănarea cu madonele Renașterii italiene, ceea ce se atestă în compoziția *Roadă* (1970). Această lucrare posedă anumite afinități cu altă compoziție – *Vinificatoarele* (1971), în care domină efectul decorativ.

Din această perioadă datează și portretul *Aurica* (1974). Criticul de artă remarcă: „*Elementele decorative zgârcite conferă lucrării o definitivare plastică și chiar, într-un anume mod, și o rezervare clasică.*” [1, p. 10].

Figura 7. Nu bombei cu neutroni (1975)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

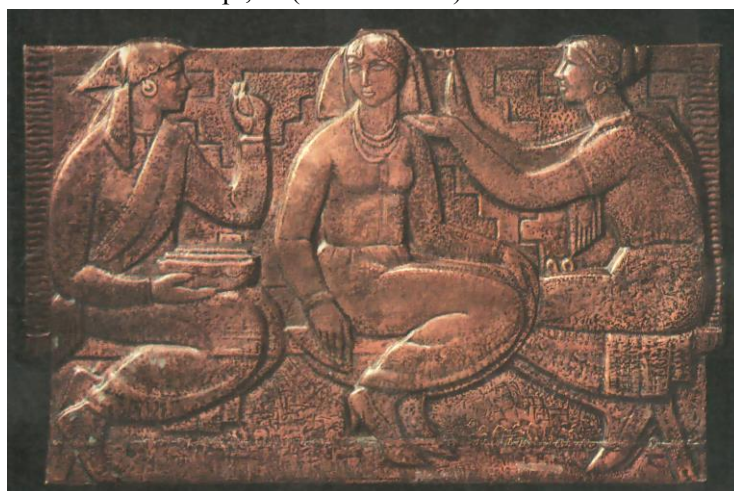

Figura 8. Mireasa (1967)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

Criticul de artă consideră drept operă de etapă tripticul în relief *Femeile Țării Sovietelor* (1969): „*Însăși forma reliefului oferă artistei mari posibilități pentru evoluția narativă a subiectului, care cuprinde concomitent câteva epoci istorice...*” și „*soluția compozițional-plastică se bazează pe echilibrul armonios al formelor orizontale și verticale.*” [1, p. 10].

Astfel, comentatoarea nu delimitează în relatarea sa specificul angajat politic al operei de expresia plastică și soluționarea compozițională, care constituie, în opinia sa, un tot întreg.

Ulterior, Sofia Bobernaga remarcă faptul că sculptorița recurge la redarea „*nu numai a subiectelor istorice, ci și ale celor pur umane.*” [1, p. 12]. Drept exemplu servesc compozițiile *Familia colhoznicului* (1975), *Viața salvată* (1978) și *Felicitări cu ocazia decorării* (1976), despre care scrie: „*Însăși zgârcenia nuanțelor decorative subliniază modestia și simplitatea gloriei muncii.*” [1, p. 12].

Grupul sculptural *Nu bombei cu neutroni* (1975) conține, în opinia criticului, pe lângă „*pasiunea autoarei pentru formele clasice*”, și un „*dramatism cauzat de grija pentru destinul păcii pe pământ și despre fericirea generațiilor ce vin.*” [1, p. 12]. Unitatea indisolubilă a mesajului artistic cu tratarea compozițională și artistică este sesizată clar în studiul Sofiei Bobernaga.

Iar relieful *Mireasa* (1967) redă o dispoziție radiantă, plină de vis, pe care o remarcă criticul de artă.

Referindu-se la portretele create în perioada analizată, remarcă „*tăria de caracter, care atrage în Portretul de monitor comsomolist* (1961) și *lirismul, caracteristica individuală convingătoare în portretul Doctoranda*” (1979).” [1, p. 13]. Sofia Bobernaga nu evidențiază legătura între individualizare și tipizare, specifică întregii opere a Claudiei Cobizev. Această legătură a fost, însă, bine conturată anterior de către Ludmila Toma.

Unica operă a sculptoriței cu referință la tematica istoriei românești este relieful *Dragoș Vodă* (1976). Subiectul istoric este dedicat legendei despre domnitorul care a înființat principatul Moldova. Vizavi de acest subiect, Sofia Bobernaga precizează: „*Simțul vechimii este fortificat prin însuși desenul arhaic și simplificat.*” [1, p. 13-14]. Această lucrare, în care sculptorița depășește rigorile realismului socialist și adoptă o libertate stilistică și artistică, este evidențiată. Compoziția se face remarcată, întâi de toate, prin solemnitatea momentului istoric, redat în spiritul artei românești, fapt pe care sculptorița nu-l putea declara deschis.

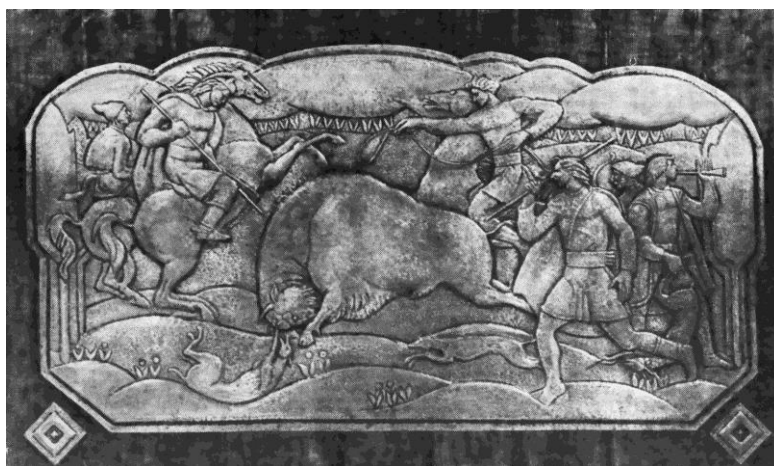

Figura 9. Dragoș Vodă (1976)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

Tematica revoluționară este implementată în lucrările Claudiei Cobizev, cum ar fi, spre exemplu, *Tatarbunarele* (1979), în care „*figura centrală, care exprimă disperare, este însoțită de alte două personaje, care au încremenit într-o tăcere îndurerată*” [1, p. 14]. Criticul

evidențiază că sculptorița omite în imagine însuși evenimentul, redând doar durerea produsă de acest masacru. „*Durerea, îngândurarea, disperarea – aceste trei dominante compoziționale sunt redată în evoluție, asemenea unor trei etape ale unei teme muzicale unice, care răsună ca un recviem trist.*” [1, p. 14]. Astfel, Sofia Bobernaga realizează legătura între opera de sculptură și opera muzicală, accentuând tangențe și puncte de reper comune.

Printre temele propagandistice se remarcă și lucrarea *Stăpâna pământului* (1980). Silueta sigură de sine a personajului compoziției este descrisă astfel: „*Fiecare părțică a chipului personajului este pătrunsă de o încordare interioară, ceea ce amplifică recepționarea arhitectonicii fără de cusur, a unui ritm major și bine pus la punct.*” [1, p. 14]. Înțelegerea specificului compozițiilor tematice, a răsnetului lor interior și a tensiunilor exteriorizate caracterizează opera de critică a artei, semnată de Sofia Bobernaga.

Pe lângă compozițiile tematice, sculptorița practică și relieful sculptural. Printre operele sale create în relief se evidențiază lucrarea *Moldova mea* (1981), care reprezintă trei femei și trei domenii ale agriculturii: pomicultura, viticultura și tutunăritul. În afară de tematica angajată politic, criticul de artă scoate în prim-plan avantajele compoziției: „*Organizarea strictă a volumelor, echilibrul lor clar, mișcarea rezervată, armonia clară a maselor îi conferă compoziției importanță și monumentalitate.*” [1, p. 15]. În așa mod, efectele de monumentalitate ale operelor Claudiei Cobizev sunt punctate, menționând, de fiecare dată, specificul lor în fiecare operă a sculptoriței.

Complementară acesteia, o altă lucrare – *Pe pământul eliberat* (1982) – este realizată în forme ronde-bosse. „*Compoziția din două figuri, un colhoznic și o colhoznică, nu pretinde de a fi monumentală, ea comportă un caracter cotidian. Însă, cum se întâmplă adesea la Claudia Cobizev, însuși caracterul existențial, simplitatea ritmurilor plastice, a caracteristicilor tipajelor, conturează un poem despre munca de la sat, redată cu simplitatea ei zi cu zi.*” [1, p. 15]. Această descriere făcută de criticul de artă relevă importanța temelor existențiale în creația sculptoriței, teme care sunt lipsite de patos și de o simplitate accentuată.

Tematica luptei pentru pace, o prerogativă a compozițiilor în cadrul realismului socialist, este redată în *Tragedia Libanului* (1983). Disperarea și tragismul subiectului sunt reflectate veridic. Sofia Bobernaga consemnează: „*Gestul de protest al mamei își găsește repetare plastică în figura copilului, ceea ce contribuie la receptarea mai clară a ideii grupului sculptural.*” [1, p. 15].

În final, Sofia Bobernaga conchide: „*Creația Claudiei Cobizev a absorbit cele mai bune tradiții ale sculpturii moldovenești din trecut, de rând cu cele mai bune tradiții ale plasticii sovietice din perioada cristalizării principiilor realismului socialist. Lucrările Claudiei Cobizev rezistă comparației cu cele mai ilustre modele ale sculpturii sovietice contemporane. Procedeele moștenirii clasice și căutările novatoare se combină în creația ei dezinvolt și organic.*” [1, p. 17].

Figura 10. Stăpâna pământului (1980)

Sursa: Bobernaga Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova, „Sovetskii hudojnik”, 1988, 17p., il. (în limba rusă)

Situarea Claudiei Cobizev printre cei mai meritoși sculptori ai perioadei realismului socialist relevă predilecția sculptoriței pentru tematica promovată de autorități. Totuși, procedeele plastice (stilizarea, decorativismul, ritmul plastic, simetria bilaterală etc.), implementate în lucrările sale, sunt actuale. Anume prin varietatea limbajului plastic ea a obținut efecte realiste și parțial naturaliste, dar și decorative, care s-au încadrat perfect în tematica propusă oficial.

Generalizând cele expuse mai sus, este necesar să subliniem caracterul istoric al operei Claudiei Cobizev, care reflectă, în opinia criticului de artă Sofia Bobernaga, etapele evoluției societății socialiste și, în același rând, redă rolul femeii sub aspect social, politic și promotor de valori umane. Femeia apare plină de demnitate interioară, apărătoare a tot ce este viu și a tot ce prezintă valoare. Aspectul angajat al operei sale este menționat de criticul de artă, dar acest fapt nu diminuează importanța formal-stilistică și compozițională a lucrărilor sculptoriței. Efectele de patos monumental în reliefuri și compoziții accentuează valoarea de document istoric al operei sculptoriței.

Decorativismul, stilizarea cu efect decorativ nu estompează redarea epocii, ci, din contra, o evidențiază și o consacră, criticul de artă relevând și aspectul propagandistic al reliefurilor ei, dar și stilizarea auctorială, toate nemaiîntâlnite la alți sculptori contemporani ei.

Un alt aspect, care se atestă doar tangențial în opera sculptoriței, este redarea evenimentului istoric din lucrarea *Dragoș Vodă* (1976). Or, atestăm o discrepanță între redarea angajată și cea eliberată de rigorile realismului socialist. Anume aici este potențialul creator al Claudiei Cobizev, care, datorită rigorilor realismului socialist, își pierde din forță și rămâne sub-exprimit.

Un alt moment important este redarea chipurilor de băștinași cu pitorescul național al acestora. Detaliile de costum, felul de a fi al moldovenilor, scenele de muncă, precum și specificul fizionomic al acestora ne mărturisesc despre faptul că Claudia Cobizev a fost o sculptoriță apropiată de tradițiile populare ale neamului. Sofia Bobernaga remarcă în studiul său aceste momente și reflectă caracterul novator și bogat.

O dublă reușită, cea a creației sculptoriței Claudia Cobizev și cea a criticului de artă Sofia Bobernaga, care a pus în valoare opera acesteia, își găsește reflectare în acest studiu de istoria artelor plastice, care deși datat rămâne actual.

BIBLIOGRAFIE

1. BOBERNAGA Sofia. *Claudia Cobizev. Sculptură*. Moscova: "Sovetskii hudojnik", 1988, 17p., il, (în limba rusă).
2. BOBERNAGA Sofia. *Cobizev Claudia*. Chișinău: Encicl. – Chișinău, 1997, p. 154-155.
3. BOBERNAGA Sofia. *Cobizev Claudia*. // *Femei din Moldova*: Encicl. – Chișinău, 2000, p. 73-74.
4. BOBERNAGA Sofia. *Claudia Cobizev: femeie-sculptor*. În: "Biblioteca de arte Tudor Arghezi" (articol din 20.03.2015) // [https:// biblioart.wordpress.com/2015/03/02/ sculptorita-claudia-cobizeva-110-ani-de-la-naștere/](https://biblioart.wordpress.com/2015/03/02/sculptorita-claudia-cobizeva-110-ani-de-la-naștere/) (vizitat 20.02.2024).